

KIESRAAD

BINNENHOF 19 - 'S-GRAVENHAGE - TEL. (070) 62 48 81

Aan
de Minister van Binnenlandse Zaken

Uw brief van 16 juni 1970,
nr. B70/1634
Onderwerp

Ons kenmerk
2423

's-Gravenhage, 17 augustus 1970.

Initiatief-voorstel van
de heer Westerterp

Gevolggend aan het desbetreffend verzoek in Uwer Excellenties schrijven van 16 juni 1970, nr. B70/1634 moge de Kiesraad hieronder zijn opmerkingen over het daarbij gevoegde initiatief-voorstel van het lid van de Tweede Kamer, de heer Westerterp, doen toekomen.

Het door de heer Westerterp ingediende ontwerp van wet beoogt om, in afwachting van de in de desbetreffende Verdragsbepalingen voorziene samenstelling van het Europees Parlement bij wege van rechtstreekse algemene verkiezingen volgens een in alle lid-staten eenvormige procedure, voor Nederland met betrekking tot de aanwijzing van de Nederlandse leden van het Europees Parlement reeds aanstonds een rechtstreekse verkiezing in te voeren. Geoordeeld wordt, dat de huidige bevoegdheden van het Parlement, met name na de uitbreiding van het begrotingsrecht met ingang van de begroting voor 1975, voldoende zijn om een rechtstreekse verkiezing te rechtvaardigen. Nu de algemene regeling uitblijft, terwijl toch de burgers van de zes landen in meerderheid blijken te voelen voor de rechtstreekse verkiezing van het Europees Parlement, ware, aldus de heer Westerterp, in navolging van parlementaire initiatieven in andere landen van de Europese Gemeenschappen, ook voor Nederland, zij het voorlopig als eenzijdig initiatief, rechtstreekse verkiezingen mogelijk te maken.

Ingevolge de desbetreffende Verdragsbepalingen geschiedt de aanwijzing van de leden van het Europees Parlement aldus, dat de nationale parlementen de voor hun land zitting te nemen afgevaardigden naar het Europees Parlement volgens de door

iedere lid-staat vastgestelde procedure uit hun midden aanwijzen. Die aanwijzing ware nu te doen op de grondslag van een verkiezing door de ingezetenen van het Rijk.

De Kiesraad heeft zich allereerst - al begrijpt hij, dat het verzoek om advies niet zo zeer met betrekking tot dit punt tot hem wordt gericht - afgevraagd, of de opzet van het ontwerp zich wel met de desbetreffende Verdragsbepalingen verdraagt. Immers, zoals hiervoren reeds werd vermeld, bepalen deze, dat het Parlement bestaat uit afgevaardigden die de parlementen uit hun midden aanwijzen volgens de door iedere lid-staat vastgestelde procedure. Laten deze bepalingen ruimte om de aanwijzing door de nationale parlementen te binden aan de uitslag van een verkiezing door de ingezetenen? In de memorie van toelichting (pag. 7/8) wordt daartoe een beroep gedaan op de clausule, dat de aanwijzing geschiedt volgens de door iedere lid-staat vastgestelde procedure. Maar kan men een voorschrift van zoverre strekking, dat n.l. de aanwijzing materieel niet door het parlement, maar door de ingezetenen-kiezers geschiedt, als een kwestie van procedure aanmerken? Het schijnt de Kiesraad wel aan ernstige twijfel onderhevig. Dit juist ook in verband met de verdere voorschriften in de desbetreffende Verdragsbepalingen (zie memorie van toelichting, pag. 6, rechterkolom), waarbij rechtstreekse verkiezingen zijn voorzien, maar dan algemene voor alle landen gezamenlijk naar een procedure, die in alle lid-staten eenvormig zal zijn en door de Ministerraad van de gemeenschappen met eenparigheid van stemmen zal worden vastgesteld. Het treft ook, dat in de door het Europese Parlement in 1960 goedgekeurde ontwerp-Conventie voor rechtstreekse algemene verkiezingen, waarbij het aantal leden van het parlement wordt verdrievoudigd (bijlage III van de memorie van toelichting, pag. 15 e.v.), voor een derde gedeelte van de leden - dus het tegenwoordige aantal leden van het Parlement - gedurende een overgangperiode wordt bepaald, dat deze door de parlementen uit hun midden worden gekozen (artikel 3). Voor die overgangperiode is het kennelijk de bedoeling de rechtstreekse verkiezing tot de 28 nieuwe leden te bepalen. Maar is het dan daarmee verenigbaar voor het "oude" gedeelte van het Parlement rechtstreekse verkiezingen door de ingezetenen van het betrokken land in te schakelen?

Uit de in de memorie van toelichting (pag. 7) verstrekte gegevens, waaruit blijkt, dat men in het algemeen in de andere lid-staten niet verder is gekomen dan tot ontwerp-wetten en moties, is niet af te leiden, in hoeverre dit punt daar de aandacht heeft gehad. Ten aanzien van Duitsland echter wordt vermeld, dat de Bondsdag een desbetreffend ontwerp heeft verworpen, mede om redenen van juridische aard.

Overigens regelt het ontwerp de aanwijzing door het parlement aldus, dat die aanwijzing - op de grondslag van de verkiezing door de ingezetenen - geschiedt "door de Voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal namens de beide Kamers der Staten-Generaal". Nu volgens het ontwerp het aandeel van de Staten-Generaal in de aanwijzing beperkt blijft tot aanwijzing overeenkomstig de door het centraal stembureau (de Kiesraad) vastgestelde uitslag van de verkiezingen, kan tegen deze "delegatie", welke inderdaad een procedurele kwestie betreft, wel geen bezwaar worden gemaakt.

Heeft de voorsteller van het ontwerp gemeend dat het inschakelen van rechtstreekse verkiezingen met de Verdragsbepalingen verenigbaar kon worden geacht, niet te omgaan was, dat naar die bepalingen alleen leden van de nationale parlementen afgevaardigde naar het Europese Parlement kunnen zijn. Vandaar dat bij de verkiezingen de keuze moet worden beperkt tot de leden van de Eerste en Tweede Kamer (artikel 4; gekozen niet-leden zouden niet kunnen worden aangewezen).

Deze beperking schijnt op zichzelf weinig in overeenstemming met het karakter van rechtstreekse verkiezingen; de ingezetenen moeten vrij zijn in hun keuze, zulks met het oog op de kwaliteiten, welke zij van de door hen gekozenen, gelet op aard en bestemming van het Europese Parlement mogen verlangen. In de reeds hiervoren vermelde ontwerp-Conventie van 1960 wordt in artikel 7 bepaald, dat voor de hiervoren reeds vermelde overgangperiode de hoedanigheid van Afgevaardigde in het Europese Parlement verenigbaar is met die van lid van een parlement, maar daarop volgt in het tweede lid, dat het Europese Parlement zal beslissen, of de verenigbaarheid van deze mandaten na het verstrijken van de overgangperiode van toepassing is. Wel verre dus van, bij invoering van rechtstreekse verkiezingen, het lidmaatschap van het nationale parlement als vereiste te handhaven, wordt zelfs de mogelijkheid van onverenigbaar-verklaring opengelaten.

De vraag kan dus zijn, of door de verplichte beperking van de keuze tot leden van een van de Kamers, niet aan een rechtstreekse verkiezing een wezenlijk element wordt onthouden.

De - noodzakelijke - beperking in keuze tot de leden van de Staten-Generaal past ook minder bij de opzet van het ontwerp de verkiezingen voor het Europees Parlement te doen samenvallen met die voor de Tweede Kamer. Men weet dan - wat de Tweede Kamerleden betreft - nog niet, wie in de Tweede Kamer zitting zullen hebben; m.a.w. het is ten tijde van de verkiezing nog niet zeker, uit wie de keuze voor het Europees Parlement zal moeten geschieden. Praktisch zal daarin moeten worden voorzien door de voor de Tweede Kamer kandidaatgestelden, die men voor het Europees Parlement wenst te bestemmen, zulk een plaats op de lijst voor de verkiezing voor de Tweede Kamer te geven, dat hun verkiezing als zodanig verzekerd is, zodat zij dus als lid van het Europees Parlement zullen kunnen worden aangewezen. Voor uit de Eerste Kamer aan te wijzen leden staat de zaak - tenzij bij gelijktijdige ontbinding van Eerste en Tweede Kamer - anders; hier zal men de kandidaten voor het Europees Parlement moeten kiezen uit de reeds zittende leden; mede daardoor zal er voor de Eerste Kamerleden echter - anders dan voor de Tweede Kamerleden - een incongruentie ontstaan tussen de duur van het lidmaatschap van de Kamer en die voor het Europese Parlement, hetgeen bij een nieuw optredende Eerste Kamer tot moeilijkheden kan leiden, die niet zo gemakkelijk oplosbaar kunnen blijken.

Voor een beoordeling van het ontwerp acht de Kiesraad ook wel van belang de bij rechtstreekse verkiezingen te verwachten loop van zaken te vergelijken met die, zoals die thans ingevolge het Koninklijk besluit van 11 februari 1958 (Stb. 84) is, daarbij

dan weder inachtnemende, dat ook bij rechtstreekse verkiezingen de keuze tot leden van één van de Kamers beperkt zal zijn.

Ingevolge voormeld Koninklijk besluit wordt de wijze van aanwijzing door beide Kamers in onderling overleg vastgesteld. Deze bewegingsvrijheid maakt het mogelijk (verg. Bijlage I van de memorie van toelichting, onder A) wat betreft de aanwijzing van afgevaardigden uit de leden van de Eerste respectievelijk de Tweede Kamer, deze in evenredigheid te bewerkstelligen; verder de verdeling van de plaatsen over de fracties, welke daarvoor in verband met hun getalsterkte in aanmerking komen, naar evenredigheid te doen geschieden, terwijl tenslotte met betrekking tot de aan te wijzen leden, ook bij eventuele vervanging, met alle omstandigheden, zo wat betreft de verdeling van werkzaamheden in de fracties als de individuele omstandigheden van elk van de leden, rekening kan worden gehouden.

Hoe wordt dat bij gebondenheid van de aanwijzing aan de uitslag van een verkiezing? Voor die verkiezing zullen lijsten worden ingediend, waarop zowel leden van de Eerste als van de Tweede Kamer zullen kunnen voorkomen. Dat te dezen over de kandidaatstelling tussen partijen afspraken zouden kunnen worden gemaakt, die een evenredige verdeling over de beide Kamers voldoende verzekeren, is wel zeer twijfelachtig, zodat die verdeling min of meer willekeurig zal zijn.

Wat de verdeling over de fracties betreft moet worden bedacht, dat het bij de verkiezingen zal gaan over de aanwijzing van 14 leden (bij rechtstreekse verkiezingen op de voet te zijner tijd van de Verdragsbepalingen zal dit naar de vorenvermelde ontwerp-Conventie 42 worden). Dit betekent dus, dat de bij de verkiezingen te behalen kiesdeler meer dan tienmaal zo groot zal zijn als die voor de Tweede Kamer, en dat met kans op succes - en een verval van de waarborgsom niet behoevende te vrezen! - alleen de grote partijen of eventueel te vormen combinaties van midden-partijen zullen kunnen deelnemen. Dit betekent dus, dat de tot de overige partijen behorende kiezers niet naar hun partijvoorkoor zullen kunnen stemmen, maar of een keuze uit de andere partijen zullen moeten doen, dan wel zich van stemming onthouden. Het is niet onwaarschijnlijk, dat dit laatste op grote schaal zal geschieden. Trouwens ook de belangstelling van hen, die tot de kandiderende partijen behoren, zal, nu het alleen maar gaat over de vraag wie van de leden van de fractie naar het Europese Parlement gaat, maar beperkt zijn. Begrijpelijkerwijs wil de voorsteller dan ook de verkiezing met die voor de Tweede Kamer combineren. Maar is niet te vrezen, dat, nu de opkomstplicht is vervallen, zodanige dubbele verkiezing remmend zal werken op de deelneming daaraan in het algemeen, zodat ook de opkomst voor de gelijktijdig te houden Tweede Kamerverkiezing ongunstig zal worden beïnvloed?

Voorzover bij de verkiezing voor het Europese Parlement, bij het te verwachten beperkte aantal lijsten, kiezers anders dan naar hun partijvoorkoor zullen stemmen, ontstaat in zoverre een afwijking van het tegenwoordige verloop, dat niet enkel, zoals nu de (partijen van de) fracties, uit wier midden de afgevaardigden worden aangewezen, de keuze bepalen, maar daarop ook door anderen invloed zal worden uitgeoefend. Verschil van gevoelen acht de Kiesraad mogelijk over de vraag, of dit, nu het

op vrij willekeurige wijze zal geschieden, als winst kan worden beschouwd.

En wat in de derde plaats de aanwijzing van de als afgevaardigden op te treden kamerleden betreft, bij de verkiezing zal dat - wat de Tweede Kamer betreft - zelfs reeds vóór de constitutie van de Kamer voor de volgende zittingsperiode worden vastgelegd, terwijl eventuele vervanging alleen volgens de ingediende lijsten mogelijk zal zijn. Het is te vrezen, dat een en ander aan een bezetting, welke met alle omstandigheden rekening kan houden, niet ten goede zal komen.

De Kiesraad heeft, ofschoon hij zich bewust is, dat zijn advies meer bepaaldelijk met het oog op de technische kant van de zaak zal zijn gevraagd, gemeend vorenstaande beschouwingen ten beste te mogen geven, omdat, zoals nu nader zal worden uiteengezet, de technische uitvoering van het voorgestelde zodanige moeilijkheden oproept, dat daartegenover wel zeer wezenlijke winstpunten van het voorgestelde moeten kunnen worden aangewezen. Uit het vorenstaande blijkt, dat - nog afgezien van de vraag, of de ontworpen regeling zich verdraagt met de desbetreffende Verdragsbepalingen - de Kiesraad meent, dat de waarde van de positieve elementen van het voorstel sterk moet worden gerelativeerd.

Wat dan nu de technische uitvoering van het voorgestelde betreft: in het ontwerp wordt voorgesteld de verkiezing van de afgevaardigden met die van de Tweede Kamer te combineren. Inderdaad is te verwachten, dat, indien een afzonderlijke verkiezing werd gehouden, bij ontstentenis van de opkomstplicht de belangstelling niet groot zou zijn. Zelfs werd hiervoren als mogelijk geopperd, dat daaronder ook de opkomst voor de Tweede Kamerverkiezing zou kunnen lijden.

Nu is echter de aangelegenheid van een combinatie van verkiezingen reeds eerder aan de orde geweest. Destijds is het vraagstuk van het doen samenvallen van de stemming voor verschillende verkiezingen op één dag door de Minister van Binnenlandse Zaken bij de Kiesraad aanhankelijk gemaakt. De Kiesraad heeft toen bij brief van 17 maart 1969 (Bijlagen Handelingen Tweede Kamer 1969-1970-9181, nr. 10) medegedeeld, dat een combinatie van twee verkiezingen op één dag alleen uitvoerbaar is, indien althans bij één van die verkiezingen mechanisatie door inschakeling van stemmachines wordt toegepast. De Kiesraad voegde hieraan destijds toe, dat eerlang in het gebied van de Rijnmond de verkiezingen voor de gemeenteraden en de Rijnmondraad op één dag zouden worden gehouden, en dat de Kiesraad met belangstelling tegemoet zag hoe de door de Kiesraad aangewezen problematiek zou worden opgelost.

Ofschoon in verband met deze opmerking van de Kiesraad nog overwogen is, de gelijktijdige verkiezingen voor gemeenteraad en Rijnmondraad niet te doen doorgaan, heeft zij tenslotte toch plaats gehad.

De voorsteller stelt nu (memorie van toelichting, pag. 8), dat bij de verkiezingen voor de Rijnmond gebleken zou zijn, dat twee verkiezingen op één dag zeer wel mogelijk zijn. Maar deze conclusie van de voorsteller komt allerm minst overeen met hetgeen de werkelijkheid heeft te zien gegeven. Uit een verslag van het hoofd van de betrokken secretarie-afdeling te Rotterdam komt een geheel ander beeld naar voren. De door de Kiesraad in zijn advies

reeds veronderstelde bezwaren hebben zich ten volle bevestigd. Slechts met de grootste moeite, met een inspanning van krachten, welke het redelijke overschreed, en met ernstige vertraging is de zaak tot eeneind kunnen worden gebracht.

Is dus de ervaring met de gelijktijdige verkiezing in het gebied van de Rijnmond allermint bevredigend geweest; men bedenke bovendien, dat hetgeen voor een beperkt gebied en bij een zo goed geoutilleerd "bedrijf" als in Rotterdam aanwezig, ten slotte niet volstrekt onmogelijk is gebleken, niet als maatstaf kan gelden, indien een combinatie van verkiezingen over het gehele land plaats vindt. In dit verband mag in het bijzonder nog wel worden opgemerkt, dat de belasting, welke de vaststelling tegelijkertijd van de uitslag van twee verkiezingen voor de betrokken functionarissen oplevert, de zuiverheid van de vaststelling van die uitslagen ernstig in gevaar kan brengen.

Maar dan komt bij al het vorenstaande nog, dat ten aanzien van de verkiezing voor het Europees Parlement - dus gelijktijdig met die voor de Tweede Kamer te houden - het ontwerp een bijzondere complicatie schept door de kring van de stemgerechtigden voor de Tweede Kamer niet ook voor de verkiezingen voor het Europees Parlement te doen gelden, maar daaraan een tweetal categorieën toe te voegen, n.l. de 18-21 jarigen en de ingezetenen-niet-Nederlanders, die onderdaan zijn van een van de lidstaten van de Europese Gemeenschappen. Deze uitbreiding zal het allereerst nodig maken, dat tijdig wordt vastgesteld, wie - op het tijdstip van de kandidaatstelling - tot deze categorieën zullen behoren. Een stelsel, waarbij de stemgerechtigdheid afhankelijk zou worden gesteld van eigen aanmelding past niet in ons kiesrechtstelsel. De gemeenten zullen dus (vgl. artikel D 1 van de Kieswet), op eigen initiatief een register moeten aanleggen van de in het bevolkingsregister van de gemeenten opgenomen personen, welke deze speciale kiesgerechtigdheid bezitten, terwijl (artikel D 2 van de Kieswet) hetzelfde - door burgemeester en wethouders van 's-Gravenhage - moet geschieden voor de in het centrale bevolkingsregister opgenomen personen, welke tot een van deze speciale categorieën behoren. Dat met betrekking tot buitenlanders hier moeilijke kwesties kunnen rijzen - omtrent hun al dan niet ingezetenschap, omtrent hun onderdaanschap van een van de lidstaten, aan welke kwesties eventueel de rechter zal moeten te pas komen - is duidelijk. Met name bezwaarlijk is echter, dat, bij gelijktijdige verkiezing, niet, zoals in het geval Rijnmond, ieder zich aanmeldende kiezer tot beide verkiezingen gerechtigd zal zijn, maar voortdurend in het oog moet worden gehouden, dat een zich aanmeldende slechts tot de verkiezing voor het Europees Parlement bevoegd zal kunnen zijn en hem aldus alleen een stembiljet daartoe mag worden uitgereikt. Een verzwaring dus nog van de lasten van de stembureaus, welke, zoals hiervoren vermeld, bij gelijktijdige verkiezingen reeds ook zonder deze complicatie het tolerabele overschrijden.

Overigens heeft de Kiesraad zich afgevraagd, of de afwijking, welke het ontwerp te dezen schept, zakelijk wel gerechtvaardigd is. De leeftijd van 18 jaar wordt in de memorie van toelichting (pag. 9) gemotiveerd met de verwachting, dat reeds spoedig een grondwetswijziging in overweging zal worden genomen, waarbij ook voor de Kamerverkiezingen de minimum-leeftijd op 18

jaar zal worden gesteld. Maar is dit voldoende reden om, nu hier, anders dan bij de Kamerverkiezingen, een grondwetswijziging niet vooraf behoeft te gaan, op de totstandkoming van de regeling voor de Tweede Kamerverkiezingen vooruit te lopen? Aan te tekenen valt in dit verband nog, dat in de ontwerp-Conventie van 1960 de 21-jarige leeftijd als limiet wordt gesteld (artikel 11, eerste lid).

Met betrekking tot de ingezetenen-niet-Nederlanders valt op te merken, dat invoering van rechtstreekse algemene verkiezingen over het gehele gebied van de Europese Gemeenschappen inderdaad reden is de onderdanen van een lid-staat in de overige lid-staten de uitoefening van dit kiesrecht mogelijk te maken (gelijk dat ook in artikel 11 van de ontwerp-Conventie, naast uitoefening van het kiesrecht in het land van herkomst, als mogelijk wordt verondersteld; tweede en derde lid). Maar voor verkiezingen, als door het ontwerp voor een van de lid-staten geprojecteerd, ligt de zaak toch wel geheel anders. Is het niet vreemd, dat een onderdaan van een lid-staat, die in eigen land, bij gebreke van een regeling als voor ons land voorgesteld, generlei rechtstreekse inspraak op de samenstelling van de afvaardiging van zijn land heeft, hier te lande daarop invloed kan uitoefenen, en dan nog wel uitsluitend met betrekking tot Nederlandse parlementsleden? Is ook te verwachten, dat hij daarvoor belangstelling zal hebben? En is het aanvaardbaar, dat, terwijl hij aldus op de samenstelling van de Nederlandse afvaardiging desgewenst invloed kan oefenen, Nederlanders, die in het land van zijn herkomst ingezetenen zijn, bij gebreke van een regeling als in Nederland geldt, een overeenkomstige invloed missen?

Een punt, dat in ontwerp en toelichting niet aan de orde is gesteld, betreft de kosten, welke aan de uitvoering van de wet zullen zijn verbonden. Die kosten zijn, zo wat de voorbereiding van de verkiezingen, als wat die verkiezingen zelve betreft, ook al worden zij dan gelijktijdig met de Tweede Kamerverkiezingen gehouden, niet gering. Is het redelijk deze, gelijk met de nationale verkiezingen het geval is, ten laste van de gemeenten te laten?

ARTIKELLEN

Artikel 3. De invoeging "behoudens in geval van ontbinding van de Tweede Kamer der Staten-Generaal" is niet duidelijk. Dat in geval van ontbinding de termijn langer dan vier jaar kan zijn, volgt reeds uit de toepasselijkverklaring, in het voorgestelde tweede lid van artikel 3, van artikel C 1, tweede lid, van de Kieswet. Is wellicht de bedoeling, dat met de reserve wordt uitgedrukt, dat bij ontbinding binnen de vier jaar (of de tijd van artikel C 1, tweede lid, van de Kieswet) de termijn wordt beperkt tot op het tijdstip, waarop de ingevolge de ontbinding opnieuw te kiezen leden van de Tweede Kamer van de Staten-Generaal optreden? In de memorie van toelichting zijn omtrent de werking van een ontbinding uitspraken te lezen, welke niet met elkander schijnen overeen te stemmen: enerzijds wordt opgemerkt (pag. 8), dat op dit punt technisch geen andere oplossing mogelijk is dan dat in dat geval ook de afgevaardigden naar het

Europees Parlement aftreden, maar anderzijds wordt op pag. 9, onder c, gesteld, dat bij ontbinding van de Tweede Kamer de afgevaardigden naar het Europese Parlement met ingang van de eerstvolgende derde dinsdag van september aftreden, dit dus - zo wordt er aan toegevoegd - eventueel in afwijking van de datum, waarop de aftredende Kamerleden krachtens het ontbindingsbesluit aftreden. Het eerste standpunt schijnt het meest aannemelijk. Maar de reserve van artikel 3 dekt, nu die reserve alleen negatief is, die oplossing evenmin als de tweede. Voor de Tweede Kamer ligt het aldus, dat in het met artikel 3, eerste lid, overeenkomende artikel C 1, eerste lid, een reserve niet is te vinden, en desondanks de Kieswet er in haar verdere bepalingen van uitgaat, dat bij ontbinding de bepaling van artikel C 1, eerste lid, uitzondering ondergaat. Men is kennelijk van oordeel geweest, dat het de Grondwet is, welke met het daarin vervatte recht van de Kroon tot ontbinding, die inkorting rechtstreeks medebrenkt. Men zou dit stelsel ook voor het ontwerp kunnen volgen. De aangewezen weg daartoe schijnt, in artikel 6 te verwijzen naar de beide mogelijkheden van kandidaatstelling, n.l. ingevolge artikel F 1 of artikel F 2 van de Kieswet, en het eerste lid, met verval van het tweede lid, te doen luiden: "De kandidaatstelling geschiedt op de dag, waarop de kandidaatstelling voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingevolge hetzij het bepaalde in artikel F 1, hetzij ingevolge het bepaalde in artikel F 2 van de Kieswet plaats vindt.

Zie voor het derde lid van artikel 6 hieronder nader.

Artikel 4. Hier wordt alleen een voorwaarde voor de aanwijzing als afgevaardigde gesteld, maar niets bepaald omtrent een verval van het lidmaatschap van een van de Kamers der Staten-Generaal binnen de termijnen, waarvoor de aanwijzing geldt. Kennelijk heeft de voorsteller van het ontwerp hierin voorzien geacht door artikel 23, eerste lid, van het reglement voor het Europese Parlement, luidende: "Het mandaat van een afgevaardigde eindigt door verstrijken van het hem door zijn nationale parlement verleende mandaat, door overlijden, door bericht van ontslagneming van betrokkene aan de voorzitter van het Europese Parlement, door ongeldigverklaring door het Europese Parlement en door verlies van het nationale parlementaire mandaat".

Artikel 5. De Kiesraad kan, indien hij de spoed wil betrachten, welke van hem is gevraagd, zich niet reeds nu uitspreken over de vraag of, met inachtneming van het eerste tot en met zesde lid bepaalde van dit artikel, overigens de Kieswet voor het onderhavige geval een adequate regeling oplevert. Maar in verband met de "escape"-clausule van het zevende lid, behoeft in dit stadium die vraag nog geen antwoord.

In het tweede lid moet in plaats van C 1 worden gelezen:

G 1.

Artikel 6. Over het eerste en tweede lid van dit artikel werd reeds onder artikel 3 gehandeld, en een voorstel tot wijziging wordt aldus vastgelegd, dat bij ontbinding het mandaat als

afgevaardigde afloopt op hetzelfde tijdstip als het mandaat als Kamerlid, dan schijnt aan het derde lid, hetwelk er kenmerkend van uitgaat, dat ingeval van ontbinding het mandaat als afgevaardigde nog doorloopt tot de eerstvolgende derde dinsdag van september, de grond ontvallen. Het kan dan dus worden geschrapt.

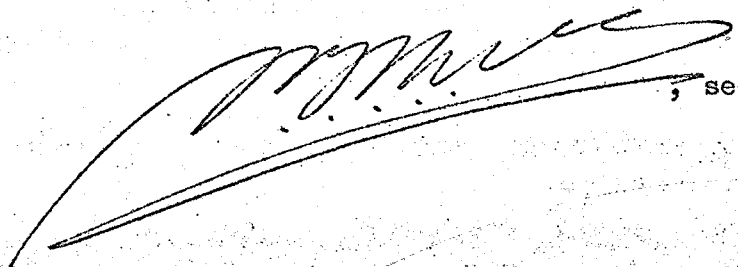
Artikel 8. In het tweede lid wordt artikel 6, derde lid, van overeenkomstige toepassing verklaard. Zoals bij artikel 6 aangetekend, heeft dat derde lid voor de casuspositie van artikel 6 geen zin, indien men bij ontbinding de aftreding als afgevaardigde doet samenvallen met die als Kamerlid. In artikel 8, eerste lid, wordt nu echter ook voor het geval, dat de eerste verkiezing tot aanwijzing van afgevaardigden een verkiezing ingevolge ontbinding van de Tweede Kamer zou zijn, het aftreden van de "zittende afgevaardigden" bepaalt op de eerstvolgende derde dinsdag van september, en dus niet op die van het optreden van de ingevolge de ontbinding gekozen Kamer.

Ook voor dit geval ware naar het oordeel van de Kiesraad het hiervoren bepleite stelsel te volgen en het eerste lid van artikel 8 dienovereenkomstig te wijzigen. Dan is ook hier voor een bepaling als in het derde lid van artikel 6 geen aanleiding en kan de verwijzing daarnaar worden geschrapt.

De Kiesraad vertrouwt, dat aan de in het vorenstaande ontwikkelde bezwaren gezette aandacht zal worden gegeven. De Raad is zich bewust, dat met dit advies de materie niet is uitgeput, en verklaart zich dan ook gaarne bereid om, indien in de loop van de behandeling van het ontwerp zich nog vragen zouden voordoen, waarover een advies van de Kiesraad wordt gewenst, zodanig advies naar vermogen te geven.

Namens de Kiesraad,

 , voorzitter

 , secretaris.